

Critic's Point

Δύο συναυλίες προσφορές σέ
ἐκλεκτότατους φιλόμουςους!

[Academica Athens Orchestra καὶ σύνολο *Κύκλος*]

10/2014.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΑΝ ΚΑΠΟΤΕ ΛΗΞΕΙ (ἄκρως ἀμφίβολον) τὸ σημερινὸ κοινωνικοοικονομικὸ ἔρεβος, φορτισμένο μὲ τὴν ἀγωνία ἀγνωστης ἐπαύριον, οἱ ἐπιζήσαντες θὰ θυμοῦνται μὲ νοσταλγικὴν εὐγνωμοσύνη τὴν παραμυθία τῆς ἀνεκτίμητης προσφορᾶς δύο μουσικῶν συνόλων ποὺ γεννήθηκαν πρὸς τοῦτο σέ καιρούς, μυριάκις μελανότερους τῆς γερμανικῆς Κατοχῆς: τότε τοῦλάχιστον μὲς στὸ κουτί τῆς Πανδώρας ὑπῆρχε ἐλπίδα. Σήμερα τὴν ἐξαφάνισαν κι' αὐτὴν πασίγνωστα κυνοβουλευτικά, κυβερνητικά καὶ διαπλεκόμενα ὄστρακόδεσμα. Τὰ δύο σύνολα εἶναι:

α) ἡ **Academica Athens Orchestra**, (βραχυγρ.: ΑΑΟ) γέννημα ἐκλεκτῶν στελεχῶν (κυρίως ἐγχόρδων), τῆς ἰταμὰ δολοφονημένης Ὀρχήστρας Χρωμάτων, ποὺ διάλεξαν γιὰ ἀρχιμουσικὸ τὸ ἀνεπανάληπτο **Νίκον Ἀθηναῖο** (ἀδύνατη καλύτερη ἐπιλογή!). Ὡς τώρα (ἔχουμε παρακο-λουθήσει τρεῖς συναυλίες της) ἀποκαλύπτει ἀγνωστα ἀριστουργήματα τοῦ 18ου αἰῶνος, πραγματικὰ μαθήματα συνθέσεως γιὰ ὅσους ἔχουν ἀνοιχτὰ αὐτιά, μυαλὸ καὶ ψυχικὴ

β) ὁ **Κύκλος** ποὺ κινεῖται στὶς περιοχὲς τῆς ἀδιαμφισβήτητα κατακυρωμένης νεότερης μουσικῆς ποὺ τὴν τελευταία του συναυλία σχολιάζουμε ἐκτενῶς ἀμέσως μετὰ.

Ἡ τρίτη μόλις τῶν συναυλιῶν τῆς ΑΑΟ ποὺ παρακολουθήσαμε, ὑψηλοτάτου ἐπιπέδου σέ ἀκρίβεια, καλαισθησία, πηγαία μουσικὴν εὐαισθησία, διαφοροποιήσεις ὕφους, καὶ εὐφορία ροῆς ἔδειξε πὼς τὸ σύνολο καὶ ὁ Ἀθηναῖος, κατέκτησαν ἓνα πιστότατο κοινό: μὲ χαρὰ βλέπουμε κάθε φορὰ τὴν αἴθουσα γεμάτη μὲ ἀτόφιους, ὑψηλῶν ἀπαιτήσεων φιλομούσους, ποὺ φεύγουν χαμογελώντας εὐφρόσυνα. Τὸ α' μέρος της περι-

λάμβανε έργα τῶν δύο διασημοτέρων υἱῶν τοῦ μεγάλου Μπάχ πού σέ πρόσφατη (23.12.2013) συναυλία τῆς ΚΟΑ κατακρεοῦγησε ἀκατανόμαστος τσεμπαλίστας, προαχθεῖς σέ πανάθλιον «ἀρχιμουσικό». Ὑπόδειξη πρὸς τὸ συντάκτη τοῦ 4σέλιδου προγράμματος τῆς ΑΑΟ, φύλλο Α4 διπλωμένο στὴ μέση. Ἄντι δύο σελίδων μὲ βιογραφικά τῶν ἐκτελεστῶν καὶ μάλιστα μὲ ἀραιότατες ἀράδες, προτιμούσαμε παράθεση τῶν μερῶν κάθε ἔργου καὶ τῶν χρονολογιῶν συνθέσεώς τους.

1. ΜΠΑΧ, ΓΙΟΧΑΝ-ΚΡΙΣΤΙΑΝ (Bach, Johann-Christian, 1735-1782), ὁ ἐπιλεγόμενος «τοῦ Λονδίνου», ὅπου ἔζησε, ἀπὸ τὸ 1762, καὶ πέθανε: *Συμφωνία*, σολ ἐλ., ἔργο 6, ἀρ. 6 (ἔκδ. Ἀμστερνταμ 1770), 3 μέρη. Ὅλη ἓνα ἀριστούργημα μοτσάρτειας περιωπῆς, ἰδίως στὸ β' μέρος μὲ εὐφύεστατες ἐναλλαγές μείζονος-ἐλάσσονος καὶ ἀπροσδόκητην ἀνάπτυξη καὶ στὸ γ' μὲ «καταιγίδα» ἀναπέμπουσα σέ Βιβάλντι καὶ ὄπερα μπαρόκ ἀλλὰ καὶ τολμηρότατα «προμπετοβενικά» ἀνοίγματα στὸ μέλλον.

2. ΜΠΑΧ, ΚΑΡΛ-ΦΙΛΙΠ-ΕΜΑΝΟΥΕΛ (Bach, Carl-Philipp-Emanuel, 1714-1788): *Κοντσέρτο γιὰ φλάουτο*, ρε ἐλ.. ἔργο WQ 22 (1747). Ἦδη ἀπὸ τὰ πρῶτα μέτρα, χαρήκαμε τὴ θαυμαστὰ ἐλεγχόμενη σπονδύλωση τοῦ ἀριστουργήματος (μερικοὶ τὸ θεωροῦν ὡς τὸ γνωστότερο ἔργο του) ἀπὸ τὸν Ἀθηναῖο, ἀναδείξαντα λεπτότατες διαβαθμίσεις δυναμικῆς καὶ ἐντυπωσιάζουσα ποικιλία προσωπικότητας ἰδεῶν. σέ ἰδεώδη σύμπνοια μὲ τὸν εὐπρεπέστατο σολίστ **Παναγιώτη Δράκο**. Στὸ β' (ἀργὸ) μέρος, ἐκτενὴς εἰσαγωγή τῶν ἐγγόρδων (θεῖα μελωδία!), ἀπάγει σέ ἀπροσδόκητες μετατροπιές καὶ ὕστερα ἀπὸ μιὰ τυπικὰ πρῶϊμου 19ου αἰ. συγχορδία 6/4 σέ μιὰ ὑπέροχη, δεξιοτεχνικότατη καντέντσα (τοῦ συνθέτου; ἄλλου;) Τὸ γ' μέρος, ἀπροσδόκητα πρωτότυπα, ἀρχίζει μὲ «θύελλα» ὄπερας μπαρόκ. Ταχύτατο «τέμπο», δεξιοτεχνικότατη γραφή, γραμμμένο πολὺ ψηλὰ γιὰ φλάουτα τῆς ἐποχῆς, πού ἡ τεχνικὴ ἀνεπάρκειά τους δαιμόνιζε τὸ Μότσαρτ, μᾶς χάρισε πολυτιμότερη στοὺς καιροὺς μας ψυχικὴν εὐφορία. Μύρια «εὐχαριστῶ» στοὺς κ.κ. Δράκο καὶ Ἀθηναῖο

3. ΧΑΪΝΤΝ, ΓΙΟΖΕΦ (Haydn, Joseph, 1732-1809): *Συμφωνία* ἀρ. 43, μι ὕφ. μείζ., ἐπονομαζομένη «Ἐρμῆς», 4 μέρη, γιὰ 2 ὄμποε, 2 κόρνα, καὶ ἔγχορδα, ἀπὸ τίς ὅπωςδήποτε γνωστότερες τῶν 108 συμφωνιῶν του μετὰ ἀπὸ τίς τελευταῖες, γνωστὲς ὡς «τοῦ Λονδίνου». Καταδικασμένος ἀπὸ τὸν τρομακτικὸ ὄγκο μιᾶς κατὰ κανόνα ἐκθαμβωτικῆς δημιουργίας, ὁ Χάϊντν, ἤδη ἐδῶ περνᾷ στὴν ὠριμότητα, χάρη στὴ

θαυμαστήν ανάπτυξη (μέρη α' και β') τὴν πρωτότυπη ἐναλλαγή μείζονος-ἐλάσσονος (τρίο, μέρος γ') καὶ ἰδίως τὸ φρενητιῶδες, ἀσυνήθιστο γιὰ τὴν ἐποχὴ πρεστίσιμο τῶν βιολιῶν (δ' μέρος, φινάλε). Ἀνανεώνουμε ἐγκάρδιες εὐχαριστίες πρὸς ὅλους τοὺς συντελεστές γιὰ τὴν ἀξέχαστη βραδιά (Ῥοδεῖο Ἀθηνῶν, 27.2.1024).

* * *

ΚΑΙΤΟΙ ΔΥΟ ΜΟΝΟΝ ἀπὸ τὰ 6 ἔργα τοῦ προγράμματος τιτλοφοροῦνταν *Concertini*, τὸ ἐξ' ἴσου προσφιλές Σύνολο Μουσικῆς Δωματίου **Kyklus** τιτλοφόρη-σε τὴν τελευταία ἐμφάνισή του στὸ Μέγαρο, ὄχι ἀκριβῶς... ἐρωτευμένο μὲ τὴν παλαιότερη ἐλληνικὴ μουσικὴ, «Ὁ Κύκλος μὲ τὰ *Concertini* τοῦ ΝΙΚΟΥ ΣΚΑΛΚΩΤΑ (1904-1949)». Περιλάμβανε τὸ σύνολο τῶν ἔργων μουσικῆς δωματίου του γιὰ πνευστὰ καὶ πιάνο, σὺν τῇ «Νυκτερινῇ διασκέδαση» γιὰ ξυλόφωνα. Πῶς τὸ ἔπαθε τὸ χειμαζόμενο Μέγαρο, ποὺ ζῶντος τοῦ κτήτορός του, ἀναγνώριζε ὡς ἐλληνικὴ μουσικὴ σχεδὸν μόνον τραγουδοποιούς καί...Νταλαρομαρινέλες, παραγγέλλοντας ὅμως σὲ ζῶντες συνθέτες, γιὰ νὰ τοὺς βουλώνει τὸ στόμα, ἑκατοντάδες ἔργων ποὺ ὅλα παίζονταν μία καὶ μοναδική φορά, χωρὶς νὰ ξανακουστοῦν!

Ἀπὸ τὰ 6 ἔργα, παραλείφθηκε τὸ «Κοντσερτίνο γιὰ τρομπέτα καὶ πιάνο» λόγῳ ἀσθενείας τοῦ τρομπετίστα Δημήτρη Γκόγκα—εὐχόμεστε περαστικά. Διαβάστε ὅμως στὸ πρόγραμμα προσεκτικότερα τὸ ἄκρως ἐμπεριστατωμένο κείμενο τοῦ μουσικολόγου Γιάννη Τσελίκα, γιὰ τὰ ἔργα: Πλὴν τῆς *Σονάτας κοντσερτάντε* γιὰ φαγκότο καὶ πιάνο (1943) καὶ τοῦ «Χαρακτηριστικοῦ Κομματιοῦ-Νυκτερινῆ Διασκέδασις» γιὰ ξυλόφωνα καὶ ὀρχήστρα (1949), ἐδῶ σὲ συναρπαστικὴ μεταγραφὴ γιὰ ξυλόφωνα καὶ πιάνο τῶν Don Stewart καὶ Günther Schuller (ἔκδ. 1991), τὰ ἄλλα, γραμμένα ἴσως γιὰ μία συναυλία ποὺ δὲ δόθηκε ποτέ, πιθανολογεῖται ὅτι χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1939. Καίτοι κατὰ τὸν ἀγαπητὸ Τσελίκα, τὰ δύο *Κοντσερτίνα* καὶ ἡ *Σονάτα* γιὰ φαγκότο «παρουσιάζονται καὶ ἠχογραφοῦνται περισσότερο» ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔργο Σκαλκῶτα, ἀγαπητὸς συνάδελφος ὁραματίστηκε ὅλο τὸ πρόγραμμα σὲ CD: ὑπερθεματίζω!

1. «Κουαρτέτο ἀρ. 1» γιὰ πιάνο καὶ πνευστὰ (ὄμποε, φαγκότο, τρομπέτα), σὲ δύο μέρη βαθυστόχαστης ἀτονικῆς γραφῆς, ποὺ ἀποκτᾷ ἰδιαιτερότητα καὶ χαρακτῆρα χάρις τὴν ἐντυπωσιακὴ ποικιλία ρυθμῶν, «τέμπι» καὶ ἀντιθέσεων τους, ρυθμῶν μεσογειακῆς «σωματικότητος» ἄγνωστης στὸ Schoenberg δάσκαλο τοῦ Σκαλκῶτα, ποὺ ἔσωσε τὴν

προσωπικότητά του, κρατώντας σοφότερες αποστάσεις από δαῦτον, ἐμμένοντας στο ρυθμικό στοιχείο και πλουτίζοντας παραδοσιακές φόρμες,

2. «Κουαρτέτο ἄρ. 1» για πιάνο και πνευστά (ὄμποε, φαγκότο, τρομπέτα), σὲ δύο μέρη, στους ἐκφραστικούς ἀντίποδες ἐκείνων τοῦ προηγούμενου: *τανγκό* και *φόξ τρότ*. Ἐνῶς ἀμφότερα γράφτηκαν τὸ 1939, ἡ ἄκρα διαφοροποίηση ὕφους εἶναι πρόσθετος τίτλος τιμῆς γιὰ τὸ συνθέτη. Ἐπαιξαν ἄψογα: Στέφ. Θωμόπουλος (πιάνο), Μάριος Ἀργυρός (ὄμποε), Γεώργιος Φαρούγγιας (φαγκότο) και Σπ. Ἀρκούδης (τρομπέτα).

3. «Κοντσερτίνο για ὄμποε και ἔγχορδα» (1939) μεταγραφή για πιάνο. Καίτοι μόνος στο ἀ' μέρος τὸ ὄμποε (Μάριος Ἀργυρός) ὑστεροῦσε ἡχητικά ἀπὸ τὸ πιάνο, ἀπογειωθήκαμε στο β' (Ποιμενικό: *Andante tranquillo*), ὅπου ἡ ἀτονικότητα προκύπτει ὡς ἀναπόδραστη προσέκταση τῆς τονικότητας, ἐνῶ ἀποθεώνεται ἓνα ἁρμονικό μὲ τὴ βαθύτερη ἔννοια τοῦ ὄρου, αἰσθητήριο τῆς σχέσεως φθόγγων και διαστημάτων πρὸς ἀλλήλους-ἄλληλα. Τὸ φινάλε θύμιζε ἐναλλαγή ταραντέλλας (μέτρο 12/8;) μὲ ἀπλούστατο ρυθμὸ 2/4. Ὅμως μοῦ μένει ἀλησμόνητη ἡ ἐκτέλεση τοῦ ἔργου ἀπὸ τὴ γερμανίδα ὀμποῖστα Gudrun Gramlich, πρώτη διδάξασα, ὅταν ἔπαιξε τὸ ἔργο στὴν Ἑλλάδα.

4) «Σονάτα κοντσερτάντε (1943) για φαγκότο (Γεώργιος Φαρούγγιας) και πιάνο (Στέφ. Θωμόπουλος), 3 μέρη: στο ἀ' μέρος, ὅσο και ἂν «ἔτρεχε» λίγο τὸ φαγκότο, εἶχαμε ζωηρότατη τὴν αἴσθηση θεματικῶν παρουσιῶν, ἐνὸς περάσματος ἀπὸ τὴν πλατεία καντιλένα σὲ σχεδὸν ἐμβατηριακούς ρυθμούς. Τὸ β' μέρος ἀφῆκε ἐντυπώσεις θείας μακρηγορίας, ἀλλὰ μᾶς ἐνθουσίασε τὸ γ': παρὰ τὴν πανταχοῦ παροῦσα νοηματικὴ πυκνότητα και τὴν ἀρχικὴ αἴσθηση μιᾶς μουσικῆς τσίρκου, ἦταν μάθημα συνθέσεως ἢ ἐν πορεία ἀλλαγὴ τῆς ρυθμικῆς φυσιγνωμίας τῶν φράσεων!

5) «Χαρακτηριστικὸ κομμάτι-Νυκτερινὴ διασκέδασις» (1949), για ξυλόφωνο και πιάνο: ἓνα ἀπὸ τὰ κομμάτια πού ἐπιμελέστατα ἔκρυβε ὁ περιβόητος «σωτήρ» τε και ὀλετήρ τοῦ Σκαλκώτα, πού τὸ 1949 ἀπομακρυνόταν ὄλο περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀτονικότητα. Ξελογιαστικό, ἱλιγγιῶδες «μότο περπέτου» πού τὴν πυροτεχνηματικὴ του λάμψη ἀνέδειξεν ὁ Δημήτρης Δεσύλλας! Καὶ μόνο γι' αὐτὸ τὸ προτεινόμενο CD θὰ γινόταν best-seller! (Αἴθουσα ΔΜ. 6.3.2014).